

PVN digitālajā laikmetā: ViDA direktīvas ieviešana un tās ietekme uz uzņēmumiem 2/21/25

Eiropas Savienībā ir uzsākta līdz šim visaptverošākā PVN reforma ar iniciatīvu “PVN digitālajā laikmetā” (*VAT in the Digital Age jeb ViDA*), kas iezīmē pavērsiena punktu gan nodokļu pārvaldē, gan uzņēmējdarbības operācijās visā Eiropas Savienībā. ViDA ir trīs galvenie mērķi: 1) mazināt PVN krāpšanu, 2) uzlabot nodokļu administrēšanas efektivitāti un 3) pielāgot esošo PVN sistēmu digitālajai ekonomikai. Viens no šīs iniciatīvas stūrakmeņiem ir strukturētu e-rēķinu un digitālas darījumu ziņošanas ieviešana pārrobežu darījumos.

Lai arī ViDA oficiāli stāsies spēkā pakāpeniski, sākot no 2028. gada, uzņēmumiem, kuri veic pārrobežu B2B darījumus, jārēķinās ar būtiskām izmaiņām jau tagad. Direktīvas ietekme būs jūtama daudz plašāk nekā tikai PVN pārskatu jomā — tā skars finanšu procesus, IT infrastruktūru, datu pārvaldību un vispārējo uzņēmuma atbilstības stratēģiju. Šajā rakstā apskatām, kā ViDA mainīs spēles noteikumus, kādi ir galvenie pienākumi un riski uzņēmumiem, un kāpēc ir būtiski nesagaidīt pēdējo brīdi, lai uzsāktu gatavošanos.

Digitālā ziņošana un strukturētie e-rēķini: pārmaiņas pārrobežu darījumos

Saskaņā ar ViDA direktīvu, sākot ar 2030. gada 1. jūliju, pārrobežu B2B darījumiem Eiropas Savienībā būs obligāti jāizmanto strukturētie e-rēķini. Tas nozīmē, ka līdzšinējie PDF vai papīra rēķini vairs netiks uzskatīti par pietiekamiem. Turklāt, līdz ar e-rēķinu ieviešanu pārrobežu darījumos, visām dalībvalstīm būs jāievieš digitālas darījumu ziņošanas sistēmas (*Digital Reporting Requirements jeb DRR*), kas ļaus nodokļu iestādēm saņemt būtisku darījumu informāciju gandrīz reāllaikā.

Šī iniciatīva iezīmē būtisku atkāpšanos no esošā VIES (PVN informācijas apmaiņas sistēmas), kas līdz šim kalpoja kā rīks starpvalstu PVN darījumu pārbaudei. VIES tiks modernizēts, un tiks ieviesta centralizēta PVN numuru pārbaudes sistēma ar obligātiem tehniskajiem protokoliem. Turklāt vairs nebūs jāiesniedz atsevišķas EC Sales List (ESL) atskaites — to funkciju pārņems reāllaika ziņošana.

Jaunās prasības skars gan lielus, gan mazus uzņēmumus. Strukturētie e-rēķini būs jāizsniedz visiem nodokļu maksātājiem, kuri veic pārrobežu preču vai pakalpojumu piegādi uz citu ES valsti. Šiem rēķiniem būs jāatbilst noteiktam ES formātam (piemēram, EN 16931) un jābūt apstrādājamiem gan sūtītāja, gan saņēmēja pusē. Turklāt dati par šiem darījumiem būs jānosūta nodokļu iestādei dažu dienu laikā pēc rēķina izrakstīšanas.

Stratēģiskās sekas uzņēmumiem: riski, gatavība un iespējas

ViDA direktīvas ieviešana ir vairāk nekā tikai atbilstības jautājums — tā ir stratēģisks pagrieziena punkts uzņēmumiem, kas darbojas visā Eiropas Savienībā. Lai gan primārais fokuss ir PVN efektivitātes uzlabošana un krāpšanas novēršana, direktīvas ieviešanas mērogs ietekmē uzņēmumu finanšu, tehnoloģisko un organizatorisko infrastruktūru. Izpratne par šīm sekām un gatavošanās tām ir būtiska ne tikai, lai mazinātu riskus, bet arī lai izmantotu šo pārmaiņu kā stimulu digitālai transformācijai.

No riska viedokļa visaktuālākais ir jautājums par neatbilstību. Ņemot vērā e-rēķinu un digitālās ziņošanas reāllaika raksturu, kļūdas, kuras agrāk varēja izlabot mēneša noslēguma laikā, tagad var izraisīt tūlītējus rēķinu noraidījumus vai brīdinājumus no nodokļu iestādēm. Rēķina datu savlaicīga nenodošana vai neatbilstošs formāts var novest pie soda naudām, nokavējuma procentiem vai pat reputācijas zaudējuma.

Starptautiskajiem uzņēmumiem šie riski ir vēl lielāki, ņemot vērā dažādo dalībvalstu interpretāciju un īstenošanas termiņus.

Stratēģiska atbilde uz šo izaicinājumu sākas ar visaptverošu riska novērtējumu. Uzņēmumiem būtu jāizvērtē savi pašreizējie PVN atskaišu procesi, datu arhitektūra, rēķinu sistēmas un atskaišu cikli, lai identificētu trūkumus, kas varētu kavēt atbilstību ViDA prasībām. Nereti šis process atklāj lielu atkarību no manuāliem procesiem, novecojušām ERP sistēmām vai decentralizētām atskaišu praksēm, kas nav pielāgotas reāllaika prasībām.

Viens no svarīgākajiem faktoriem ir izmaksas. Lai gan ViDA ieviešana prasīs ieguldījumus — it īpaši lielos vai decentralizētos uzņēmumos, kavēšanās cena var būt vēl augstāka. Vēlīna sagatavošanās, sasteigti lēmumi un reaktīva pieeja bieži vien noved pie neefektīviem risinājumiem, augstākām IT izmaksām un lielāka atkarības no ārējiem konsultantiem. Savukārt savlaicīga plānošana ļauj uzņēmumiem vienmērīgi sadalīt izmaksas, izvēlēties piemērotus risinājumus un strukturēti pārvaldīt pārmaiņas.

ViDA īstenošanai ir nepieciešama starpnozaru sadarbība. Atšķirībā no tradicionālās PVN atskaišu sagatavošanas, ko bieži vada tikai finanšu vai nodokļu nodaļas, ViDA ieviešanai jāiesaista IT, iepirkumu, juridiskās, pārdošanas un kopējo pakalpojumu komandas. Rēķinu izrakstīšanas process ir integrēts uzņēmuma darbībā, un veiksmīgai e-rēķinu ieviešanai ir nepieciešama saskaņotība ne tikai sistēmu, bet arī politiku, lomu un darba plūsmu līmenī.

Šī koordinācija uzsver arī stipras projektu pārvaldības nepieciešamību. Uzņēmumiem ViDA ieviešana jāuztver kā stratēģisks projekts ar skaidriem mērķiem, laika grafiku un vadību. Paļaušanās uz *ad hoc* uzlabojumiem vai ierobežota apjoma risinājumiem var nodrošināt īstermiņa atbilstību, taču nespēs izpildīt ilgtermiņa digitālās prasības. Uzņēmuma vadītāji un finanšu direktori uztver ViDA kā daļu no plašākas digitālās transformācijas.

Gatavošanās ViDA: praktiski ieteikumi ieviešanai

Ņemot vērā ViDA ieviešanas tuvumu, uzņēmumiem nav laika atlikt. Strukturēto e-rēķinu un reāllaika digitālās ziņošanas ieviešana nav vienkāršs regulējuma papildinājums — tā ir plaša operatīva pārmaiņa. Tiem, kuri nogaidīs līdz 2029. vai 2030. gadam, draud lēmumu sasteigšana, paaugstināti riski un ievērojamas izmaksas. Savukārt, proaktīvi uzņēmumi jau šobrīd veic šādus soļus:

1. Veic pašreizējās situācijas novērtējumu: vai rēķinu sistēmas ir piemērotas strukturēto e-rēķinu izrakstīšanai? Vai dati ir kvalitatīvi?
2. Veido ViDA ieviešanas plānu ar skaidru sadarbību starp nodokļu, IT un biznesa struktūrvienībām.
3. Izvēlas tehnoloģisko pieeju — ERP paplašināšana vai integrācija ar ārējiem risinājumiem?
4. Uzsāk datu attīrīšanu, jo PVN numuru un klienta datu precizitāte būs ļoti svarīga.
5. Veic testēšanu un lietotāju apmācību. Jaunās sistēmas ir jātestē pirms to obligātās ieviešanas.
6. Nodrošina pārmaiņu vadību — izglīto komandas par ViDA mērķiem un funkcionalitāti.
7. Ievieš uzraudzības mehānismus: seko līdzi ES un dalībvalstu norādījumiem, plāno turpmākus pielāgojumus.

Secinājums: no atbilstības uz stratēģisku priekšrocību

ViDA direktīva ir līdz šim vērienīgākā PVN reformu iniciatīva ES. Tās galvenais mērķis ir nodrošināt

caurspīdīgāku, efektīvāku un digitāli vadītu PVN vidi, kas samazina krāpniecību un veicina pārrobežu tirdzniecību. Šī pāreja uz reāllaika ziņošanu un e-rēķiniem uzņēmumiem ir gan izaicinājums, gan iespēja.

Savlaicīga sagatavošanās ļauj uzņēmumiem izvairīties no sasteigtas ieviešanas, samazināt riskus un vienlaikus modernizēt savus finanšu un nodokļu procesus. Tie, kuri uzsāks plānošanu jau tagad, varēs pārvaldīt pārmaiņas strukturēti, samazinot izmaksas un stiprinot savu konkurētspēju digitālajā laikmetā.

Vadītājiem — finanšu direktoriem, nodokļu vadītājiem, atbilstības speciālistiem un grāmatvežiem — šī ir iespēja ne tikai pielāgoties, bet vadīt pārmaiņas. ViDA nav tikai par nodokļiem — tā ir platforma modernākai, efektīvākai uzņēmējdarbībai Eiropas mērogā.

Eiropas Komisija ir devusi skaidru signālu: nākotnē PVN pārvaldība būs digitāla un notiks reāllaikā. Jautājums nav par to, vai ir jāgatavojas, bet gan - cik ātri un cik efektīvi to darīsiet.